

DE K O R   MAANDORGAAN VAN "BIOLOGIA MARITIMA"

REDACTIE   : H.A.V.VLIMMEREN & RIDDER VAN DOORNE
BALISTRAAT 96, DEN HAAG 2011

SECRETARIS   : R.M.L.ATES, WESTZIJDE 372bv, ZAANDAM
TEL. 02980-68302

CONTRIBUTIE   : (INCL.ABONNEMENT) f 15,-- PER JAAR
GIRO 27.83.96 T.N.V. PENN. BIOLOGIA
MARITIMA, AMSTERDAM

JAARGANG 21

JULI/AUGUSTUS 1971

---

voorwoord

VAN DE REDACTIE

EIND JUNI ONTVING U DE JUNI K O R WAARIN U WAARSCHIJNLIJK TEVERGEEFS HEEFT GEZOCHT NAAR HET VERVOLG VAN HET VERSLAG BETREFFENDE DAR ES SALAAM. WE HEBBEN DEZE REPORTAGE EVEN ONDERBROKEN OMDAT WE IN JUNI, DUS IN DE VACANTIEPERIODE, GRAAG VOORRANG AAN HET VANGVERHAAL VAN DE HEER BAKKER WILDEN VERLENEN. IN HET JULI/AUGUSTUS NUMMER DAT THANS VOOR U LIGT ZIJN WE OOK IN VACANTIESTEMMING WANT WE LATEN DE HEER AMIR AAN HET WOORD OM ZIJN CORSIKAANSE IMPRESSIES WEER TE GEVEN.

VOORTS KUNNEN WIJ U VOOR HET SEPTEMBER NUMMER EEN ZEER INTERESSANT ARTIKEL AANKONDIGEN BETREFFENDE EEN TROPISCHE KREEFT.

EN TENSLOTTE WENSEN BEIDE REDACTEUREN U EEN BIJZONDER FIJNE VACANTIE. LANGS OF IN HET WATER, IN DE BOSSEN, OF WAAR DAN OOK: VEEL PLEZIER!

VAN DE AFDELINGEN

AFDELING D E N H A A G

Op donderdag 15 april 1971 werd in een leslokaal van de Haagse School- & Kindertuinen een bijeenkomst gehouden met een aantal belangstellenden om te komen tot een Haagse vereniging van zeewateraquariumliefhebbers. Hiertoe was onze voorzitter bereid gevonden om een soort eenmansforum te houden. Aanwezig waren 23 personen, waaronder 8 leden B.M. . Uit de vele en diverse vragen en opmerkingen bleek er veel belangstelling onder de aanwezigen. Vragen werden gesteld over visziekten, geneesmiddelen, voedsel, filtering, enz., waarbij af en toe ook onderlinge discussie ontstond. Het geheel verliep in een prettige sfeer en geeft hoop voor de toekomst. Direct werd een afspraak gemaakt voor een vervolgbijeenkomst op 13 mei 1971.

Verslag bijeenkomst 13 mei 1971.

Dankzij de medewerking van ons lid de Heer K. Bouman konden wij een biologiokaal voor een avond afhuren in de Populierstraat en kregen wij door de vriendelijke medewerking van de Fam. v. Nieuwpoort de beschikking over de kleuren/geluidsfilm "Karneval unter Wasser".

Op kosten van de Bond mochten wij over een projector beschikken. De film bleek een groot succes. De film toonde onderwateropnamen uit de koraalzee bij het eiland Nieuw Kaledonië in de Stille Oceaan en het aquarium van Noumea de hoofdplaats van dat eiland.

Wij zagen vissen, krabben, slakken, wormen, zeesterren en zeeanemonen en levend koraal. Enige soortnamen van het getoonde: Pterois sp., Hymenocera elegans, Hexabranthus imperialis met eikapsels, Nautilus sp., Stenopus, Alcyonium catalai, enz. De film viel zo in de smaak, dat hij op het einde van de avond op veler verzoek nog eens gedraaid werd.

Op deze avond verklaarden de heren Berserik en Groenhoff zich bereid om een voorlopig bestuur te willen vormen en te helpen de volgende bijeenkomsten te organiseren. Deze avond werd bijgewoond door 25 personen, waaronder 7 leden B.M.

Resultaat van beide bijeenkomsten: Een voorlopig bestuur plus 4 nieuwe leden voor B.M. Hopelijk krijgen de toekomstige bestuursleden de actieve steun van alle reeds in Den Haag en omgeving aanwezige leden van B.M. Meestal valt er op ons interessegebied nog wel wat te leren en anders kunnen wij met elkaar de nieuwelingen op dit gebied mogelijk de helpende hand bieden en dit alles in belang van onze zich nog steeds uitbreidende hobby. Leden wat elders kan, kan hier natuurlijk ook!

Piet van Dijk.

AFDELING Z W O L L E

Op 19 april werd door de zeewater aquariumvereniging PERCULA afd. Zwolle een feestavond gehouden ter gelegenheid van het 1-jarig bestaan van deze vereniging.

Er kan worden teruggezien op een succesvol jaar, waarin de vereniging uitgroeide tot 15 leden en 5 donateurs.

De opkomst was zeer verheugend, daar men ruim twintig belangstellenden kon begroeten. Op deze avond werd aangevangen met de vertoning van diverse films betreffende het leven op de koraalriffen en andere onderwateropnamen. De avond werd besloten met een gezellig Bingo spel, waarvoor diverse prijzen beschikbaar waren gesteld door het bedrijfsleven.

R. Dusseldorp
Secr. Afd. Zwolle

DE GREVELINGEN STERFT !

Drie weken na de afsluiting van de Grevelingen kunnen we al iets meer schrijven over de gevolgen van het wegvallen van de stroming.

Tientallen duikuren werden in de Grevelingen doorgebracht door de duikers van de Nederlandse Onderwatersport Bond langs de Grevelingendam, Bruinisse, Gemaal Dreischor en de strekdam bij Den Osse.

De waarnemingen waren huiveringwekkend.

Langs alle onderzeese steenstortingen groeien geweldige hoeveelheden sponzen. Deze sponzen doen het vooral goed als er een redelijke stroming is. Nu de stroming is weggefallen zijn grote sponsoppervlakken er zeer slecht aan toe. De oppervlakte is slijmerig geworden en op vele plaatsen treedt rotting op. De ertussen groeiende poliepjes en wieren sterven af en daarmee ook de zich ertussen bevindende fauna.

Het meest trieste beeld zien we tussen de stenen. Door gebrek aan stroming en de daardoor veroorzaakte stagnatie in de zuurstofvoorziening, is alles tussen de stenen afgestorven en we zien daar nu gitzwart zand afgewisseld met witte schimmelplekken.

Het zand bleek aan de oppervlakte een afschuwelijke stank te verspreiden.

Bij Den Osse vonden we twee kreeften, dood in hun hol tussen de stenen, waarschijnlijk vergiftigd door rottingsproducten uit hun omgeving.

Een verbijsterende hoeveelheid strandkrabben is op de rottende rommel afgekomen om een feestmaaltijd te houden. Vissers op de dijk vingen niets anders dan deze krabben. Toch gaat het deze beesten ook niet al te goed want tussen de honderden levende krabben vonden we er tientallen die dood waren.

En niet alleen dode krabben bezaaien thans de bodem van de Grevelingen. Vooral paling en platvis ligt in grote getale te rotten.

En moet dit nu in 1978 ook het lot worden van de Oosterschelde terwijl het bekend is dat er goedkopere en even veilige methoden zijn om het water in bedwang te houden ?

HET KORAALVISSEN - AQUARIUM

Het stukje zee in huis II

In het voorgaande artikeltje werd de vraag opgeworpen: wat willen we eigenlijk met onze onderwatertuin tussen vier ruiten en wat stelt dat stukje zee in huis nu in werkelijkheid voor? Een wat nuchtere vraag, maar toch een zeer noodzakelijke, als wij de liefhebberij niet willen verliezen door de teleurstelling na te ijdel gekoesterde illusies. Wat wij als liefhebbers willen is wel duidelijk, wij willen aan onze bak genoeg beleven! Veel kan daar niet aan worden toegevoegd, want onze smaak voor genoegens loopt uiteen.

Een kleine stap verder gaat misschien nog: wij willen onze planten en dieren toch wel zo lang mogelijk in leven houden en dan liefst in goede gezondheid. Dat is al heel wat. We praten nog maar niet over het opkweken tot volwassenheid en nog minder over nakweek. En toch zal juist dat het verre doel moeten worden, willen wij voor de liefhebberij ook een morele rechtvaardiging vinden en het verwijt ontgaan van roofbouw op de natuur.

Voorlopig echter, bij de huidige stand van zaken, is het in goede conditie houden al moeilijk genoeg. Naarmate dat beter gelukt komt het opkweken tot volwassenheid vanzelf aan de orde en dat zou voor de serieuze liefhebber eigenlijk nu al aanleiding moeten zijn zich bij nieuwe aankopen even rekenschap te geven van de natuurlijke grootte van het volwassen dier! Niet weinige van de geïmporteerde (jonge) koraalvissen bereiken in de natuur een grootte van meer dan 25 cm. In het aquarium zullen ze wel wat kleiner blijven, maar groeien doen ze zeker en op grond hiervan zou elke houder van een bak van minder dan 2m lengte en minder dan 600 l inhoud zich welbewust moeten beperken tot de veel kleiner blijvende doorten, zeg van 12 tot 15 cm maximaal. Dat is al een eerste conclusie! Voorts zal het ons weinig moeite kosten om ons te realiseren dat ons bakje bijzonder weinig met een echt stukje zee te maken heeft! Velen zullen de in de laatste jaren gemaakte onderwaterfoto's

en films hebben gezien van het tropische koraalrif. Sommigen hebben zelf duiktochten in de Rode Zee kunnen maken, maar ook de minder gelukkigen zullen bij enig nadenken begrijpen, dat we in onze aquaria toch echt wat anders doen dan het in huis halen van een stukje zee ! Alleen al door de drastische inperking van de ruimte, door de omwandling en de kunstmatigheid van het hele milieu, dat met kunst en vliegwerk voor berderf moet worden behoed, worden omstandigheden geschapen die nog maar in de verte herinneren aan de in de natuur aanwezige toestand.

Voegen we hier nog aan toe, dat ook het natuurlijke voedsel noodgedwongen door geheel ander en meestal dood voedsel moet worden vervangen, dan is het echt wel duidelijk dat het in huis halen van een stukje koraalrif een valse illusie is en dat pogingen om de natuur toch te willen imiteren moeten falen. Ons doel kan op dit punt niet verder reiken dan het scheppen en onderhouden van een geheel kunstmatig milieu, dat aan onze planten en dieren zo goed mogelijke levensvoorwaarden biedt, zodat zij erin kunnen gedijen. Het is al gebleken dat we daar ver mee kunnen komen, dankzij wetenschap en techniek en dankzij het rusteloze zoeken van de liefhebber die het "onmogelijke" wil !

Ir. D.G. Romijn.

VIS BESMET - DOLFIJNEN DOOD

Zeven dolfinen van het dolfinarium in Kolmarden (Zweden) zijn na het eten van vis uit de vervuilde Oostzee gestorven.

Bij een onderzoek werd een abnormaal grote hoeveelheid kwik en cyaanzout in de dode dolfinen aangetroffen. Het dolfinarium dat in het voorjaar van 1970 werd geopend moest tengevolge van deze ramp haar deuren weer in augustus sluiten.

KENNISMAKING MET C O R S I C A

De Caravelle Navarre prikte zijn neus in de wolken en de wereld verdween in de mist. De bruine, groene tinten van Vlaanderen, de rode huisjes en de zilveren linten van kanaal en riviertjes zonken weg. Na anderhalf uur zweven boven een bed van wolken, waar de gouden zon speelde over heuvels en dalen, over bloemkool-kastelen en over witte eilanden, groter dan Atlantis, vertelde een tweetalige stem, dat we de bestemming van de tocht gingen bereiken: Ajaccio op Corsica. "Het lijkt wel snorkelen boven een koraalrif", had mijn vrouw net gezegd, toen we bijzonder mooie wolken passeerden. Ze gaf daarmee onze gedachten weer, want in stilte lagen we reeds in het water.

Dankzij een groots gebaar van onze schoonouders waren we op weg naar Corsica, het Ile de beauté, om na een afwezigheid van elf jaar weer kennis te maken met de Middellandse Zee.

Natuurlijk zou ook deze vakantie van een week het karakter dragen van een kleine expeditie. Behalve, dat we zoveel mogelijk wilden zien en genieten, waren we vast van plan, wat mee te nemen voor het aquarium thuis.

De vliegtuigkapingen hadden ons doen afzien van het meesmokkelen van een zuurstofflesje. Aangezien we geen flauw idee hadden van de gebruiken in vliegtuigen, hadden we maar enkele plasticflessen in de handtassen, een Noris batterijpompje en een groot aantal Hilena zuurstoftabletten. En natuurlijk: maskers en vinnen, schepnetjes, zakjes en elastiek in de koffers.

Over de zuurstoftabletten kan ik kort zijn: ze dienen door de liefhebbers nog grondig te worden onderzocht en beproefd, alvorens we er iets aan kunnen hebben.

We hadden enkele dagen tevoren een proef genomen met een puitaal in een plasticfles met 500 cc water en vier tabletten. Het arme dier hield het toen vier uur uit, alvorens aan te geven, dat hij dood wou gaan. Een steurkrabje in 300 cc water leverde hetzelfde resultaat op, zodat we meenden, het er op te moeten wagen.

Het is onze stellige overtuiging, dat deze tabletten uitsluitend geschikt zijn voor transportflessen die een liter water, of meer bevatten. Voor kleine hoeveelheden water zijn ze niet goed. De meeste van de door ons vervoerde visjes overleefden het niet.

We vragen ons ook af, of de tabletten kunnen concurreren tegen een oplossing van waterstofperoxyde van 30%. Graag zagen we de Hilenatabletten aan een grondig onderzoek onderworpen, hetgeen niet zo moeilijk moet zijn, aangezien zuurstof gemakkelijk kwantitatief aantoonbaar is.

Bij onze volgende Corsica-vangtocht, zullen we tevoren vragen, een zuurstoffles voor ons te reserveren. Deze is in Ajaccio zeker te krijgen, via de Syndicat d'initiative of via een duikersclub.

De aankomst op de Campo dell' Oro, het vliegveld van Ajaccio, verliep ongestoord. We waren hoogst verbaasd, ons omringd te zien door een fors berglandschap, dat op de Sumatraanse hoogvlakten niet had misstaan. Natuurlijk hadden we het kunnen weten, de Michelinkaart nr.90 die het eiland zeer gedetailleerd weergeeft, sprak van toppen van tweeduizend meter en meer.

Afdalend van het trapje, proefden we de zoele atmosfeer, gekruid door een wonderlijke geur: de maquis. Deze, wat weeë, zuurzoete lucht, schijnt te komen van aloë, myrte, lavendel en andere kruiden, die de barre, droge berghellingen begroëien.

Op het vliegveld lagen wat plassen water, hetgeen de reisleader een voor ons koddig excuus deed maken: het had in geen drie maanden geregend, maar natuurlijk juist nu .... We dachten aan het nijldige, rukwinderige, druilregenende Schiphol, dat we hadden verlaten en deden er het zwijgen toe.

Het einddoel van de reis: het bungalowpark Marina Viva, gelegen aan de Zuidelijke oever van de golf van Ajaccio, werd per bus bereikt.

In een park met olijfbomen, oleanders, asters en rozen troffen we onze appartementen aan, wat primitief, maar van al het nodige voorzien.

De ligging op en tussen de heuvels, was zodanig, dat niemand het idee van volte kreeg. Corsica is trouwens opvallend dun bevolkt, iets, dat tijdens een tocht door het binnenland wel begrijpelijk wordt.

We kunnen ieder Marina Viva - ons geleverd door het reisbureau Cook - aanbevelen. Voor wie dit een bezwaar vindt: een groot aantal gasten bestaat al jaren uit Nederlanders.

Tussen haakjes: ook op Corsica staat de techniek niet stil ! Nadat we met veel moeite, gewaarschuwd door de folder, een pompje voor 110 Volt hadden meegenomen, bleek dit op onze kamer een onvoorstelbare hoeveelheid lucht af te scheiden. U raadt het al: Marina Viva heeft gewoon 220 Volt.

De volgende morgen daalden we af naar het strand, dat we in Zuidwestelijke richting afliepen, richting Porticcio voor de ingewijden.

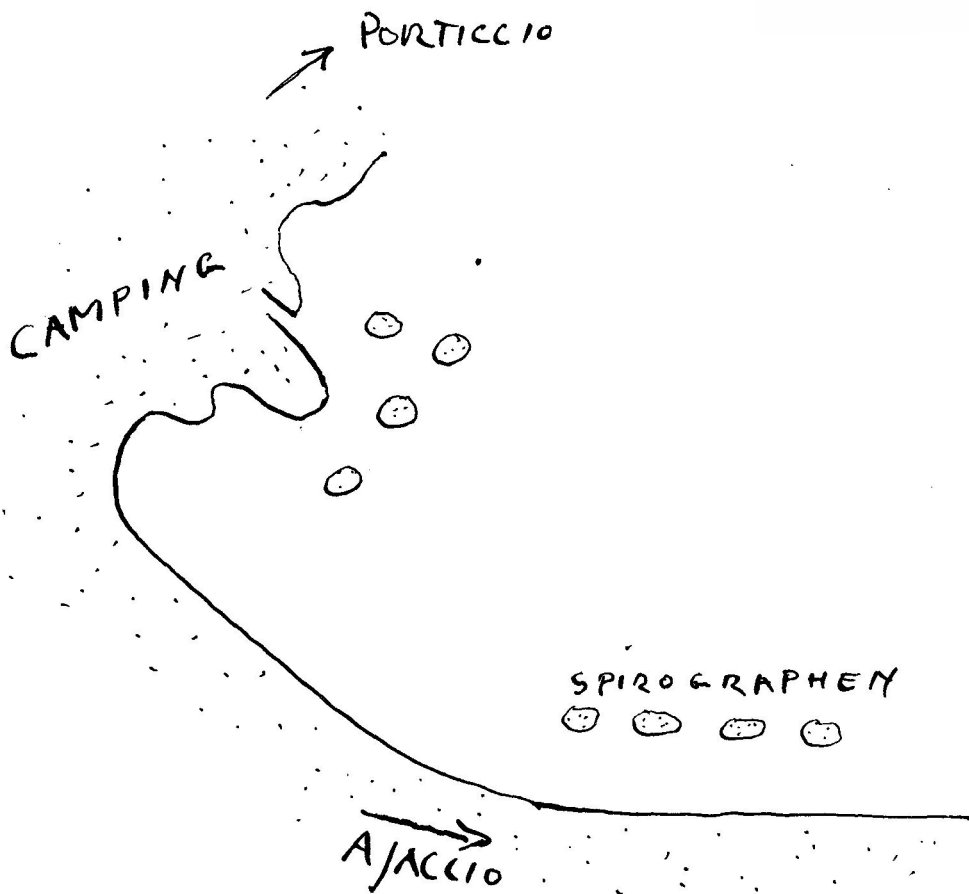
Het strand, voor Middellandse Zee begrippen bepaald breed en van een riant wit zand, bevatte geen teer, geen olie, hoogstens wat rot-tende resten zeegras (Poseidonia).

Een duik ter hoogte van de Club Nautique, waar waterfietsen en speedboten op de wal lagen, leverde al meteen één van onze begeerde prijsdieren op! Evenwijdig aan het strand, lagen op een diepte van zo'n twee meter een rij grote blokken en platte stenen, begroeid met een duizelingwekkende wirwar van wieren, meest vastgehecht aan de houtige stengels van Cystoseirasoorten. De golfslag stond hier vol op de kust, het water was niet bijzonder helder - voor Corsicaanse begrippen dan !

Hier, vastgehecht aan de zijanten van de rotsen, vaak vlak boven de zandige bodem, stond een aantal spirographen te wuiven in de stroom. De kronen waren geelgespikkeld, het gewone patroon. Tot onze verbazing hebben we thuis één exemplaar gevonden, dat effen geel was na regeneratie. In hoeverre het hier een variéteit betreft of een degeneratie door gebrek aan pigmentstoffen, weten we niet.

We zeiden de spirographen goedendag, onthielden de plek en trokken verder langs het strand (fig. 1).

In de bocht, vlak onder een camping aan het begin van Porticcio vonden we een leuk gebied. Het water was hier veel rustiger, waardoor een weelderige wiergroei was ontstaan. Men moet dit begrip "weelderig" weer zien in het juiste verband ! Vergeleken bij Bretagne, is de Middellandse Zee bijzonder arm aan wiermassa's. De vele soorten groeien dicht doorelkaar, bereiken in het kustgebied maar een geringe grootte en zien

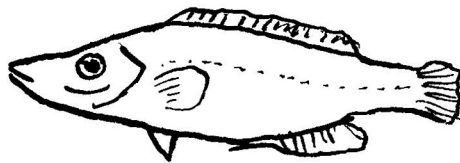

er vaak uit als stoffige poederkwasten of bruin struikgewas. Hoewel er nauwelijks getijdenwerking is, zie je aan de vorm waarin de wieren groeien, dat de zee hier behoorlijk tekeer kan gaan. Hier, in het baaitje van Porticcio, hebben we de meeste uren doorgebracht. In het ondiepe water wemelde het van *Blennius sphinx*, *B. galerrita*, *B. sanguinolentus*, dieper vonden we enkele zeer grote, booskiijkende *Blennius gattorugine*, de bekende gehoornde *Blennius*. Even talrijk waren *Tripterygium nasus* en *minor*, meest jonge exemplaren, niet in bruidskleed, hoewel we later enkele mannetjes vonden bij Pointe della Castagna, schitterend rood met zwarte kop.

Aan grondels en lipvisjes geen gebrek. Enkele groot geworden grondels, waarschijnlijk *Gobius ophiocephalus* maken nog steeds ons aquarium onveilig. Ze kijken de steurkrabben lief aan, tot deze gaan verschalen. Niet zodra springt een *P. elegans* met een bevallige zwaai uit zijn vel, of een grondel schiet toe en het is gebeurd. Maar ja, steurkrabben zijn er plenty in Yerseke, dus ..

Behalve *G. ophiocephalus* meenden we ook *G. paganellus* te zien. Een aantal grondeltjes wacht geduldig in de formaline op determinatie. De meeste lipvisjes waren bruinegeblokte *Crenilabrus ocellatus*, gezellig nijver, tam en toch watervlug. Evenals in het aquarium lagen de dieren vaak half op hun zij naar boven te kijken, ook waren ze direct present als er iets te doen was. Door enkele zeeappels onder water te verbrijzelen, konden we vaak een heleboel visjes naderbij lokken.

In dieper water troffen we enkele adembenemende mooie exemplaren aan van *Crenilabrus scina* (*Coricus rostratus*), de grasgroene lipvis met

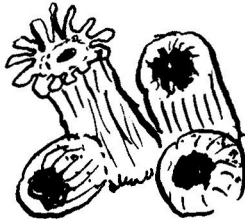
de spitse snoet. Ondanks veel geworstel en veel ademnood gelukte het ons niet deze dieren te pakken. Ze leefden langs steile rotshellingen en doken meteen in grotten en spleten, zodra onze schaduw op ze viel. In het onwaarschijnlijkerheldere water zweefden scholen koornaarvisjes, scholen jonge grondeltjes (ter grootte van kopspelden), terwijl schooltjes *Oblada melanura* zich ijverig spoedden naar een onbekend doel. Deze leuke visjes zien er net uit, of ze altijd ergens voor op de loop zijn. Dat heb je er van, als je zo nieuwsgierig bent.

Van de enkelingen noemen we de baars *Secranus cabrilla*, die zo ver-
vaarlijk kan gapen, het onvoorstelbaar taai "slangenvisje" *Cristiceps
argentatus*, dat altijd bij toeval uit de wieren tevoorschijn komt, en het

leuke bodemsnuffelaartje *Mullus surmulletus*. Dit barbeeltje is een ware schoonheid met zijn gele vinnetjes, streeptekening en baard. Helaas is het vangen van dit dier, zelfs in 50 cm water, een taai bezigheid. We slaagden er in een val te maken van een grote plasticzak, waarin wat verbrijzelde zeeappels.

Verder uit de kust, in diepe kommen tussen de rotsformaties, zwommen de blauw iriserende zwaluwstaartjes *Chromis chromis*, voor een echte duiker gemakkelijk te vangen. We kregen ze dan ook niet.

Hier vonden we ook handgrote plekken levend koraal. De rechte, dicht tegen elkaar gegroeide pijpjes, lieten zich gemakkelijk losstoten met een brok steen. In het aquarium hebben de poliepjes, geel bruin van kleur, nog wekenlang open gestaan. Waarschijnlijk betreft het hier *Cladocora cespitosa*, waarvan Riedl schrijft: "groeit tussen weinig begroeide stenen op een diepte van 1 tot 70 meter, in de nabijheid van zand. In de branding ontstaan gedrongen vormen".

We vonden ook enkele solitaire koralen, een *Caryophyllia* soort. Deze waren niet los te maken zonder ze te beschadigen, ze groeiden op ongeveer een meter diepte. Al onze pogingen, koraal los te maken, werden gadeslagen door *Girelles*, die na afloop driftig in de beschadigde plekken begonnen te eten.

Veel plezier beleefden we aan de familie octopus.

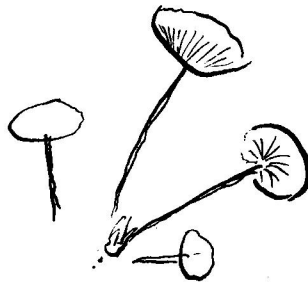
Overall, waar een grot werd gevormd of een holletje, vonden we een achtarm, meest kleine dieren met een vuistgroot lijf. Ook kwamen we zwemmende dieren tegen, die dan meer leken op een gracieuse raket,

dan op de lelijke kronkelende hoop armen. Schitterend was het, te zien, hoe perfect gekoördineerd de acht armen samenwerken, bij kruipen, het grijpen van voorwerpen en bij de vlucht. Enkele bootjes waren verankerd aan een betonblok met holten, hier huisden- op voldoende afstand van elkaar !- enige van deze inktvissen. Een exemplaar was zo verknocht aan zijn woning, dat hij het vertikte om deze te verlaten, hoezeer ook geplaagd door een stokje. Het dier deed af en toe een uitval naar het gehate voorwerp, waarbij alle kleuren purper, roodpaars en bruin tevoorschijn kwamen. Overigens lieten de dieren zich gemakkelijk vangen waarbij ze zich uiterst vredelievend betoonden. Maar een kleverige inktvis-arm is en blijft wat eng.

Op de dag van ons vertrek ving mijn vrouw een kleine octopus met een lijfje als een okkernoot. Dit diertje is in een wijdmondse limonadefles mee naar Utrecht gegaan, voorzien van zes zuurstoftabletten. Helaas vonden we hem terug als calamare en su tinta: inktvis in eigen inkt.

Een ander door ons begeerd diertje: het heremietkreeftje *Clibanarius misanthropus*, vonden we onder stenen, in ondiep water. Echter lang niet zo talrijk als in Bretagne. Door ijverig verzamelen is ons aquarium toch weer voorzien van deze nijvere scharrelaartjes met de rode tasters. Ze gaan erg lang mee: we hebben één exemplaar, in 1959 gevonden, gedurende vijf jaar gehad.

Aan wieren vonden we kleine exemplaren van de groene "paddestoeltjes"

Acetabularia, grote groene bollen van *Codium bursa*, het gewone sponswier *Codium tomentosum*. In de spatzone de blauwzwarte blazen van *Rivularia mesenterica* en wat verspreide kalkwiertjes, zoals *Lithophyllum* en *corallina*.

Aan anemonen vonden we bij Porticio bijna uitsluitend *Anamona sulcata*, meest bruine exemplaren zonder paarse puntjes.

Bepaald griezelig waren zeer grote, snelbewegende zwarte en bruinzwarte slangsterren, die tevoorschijn kwamen bij het keren van stenen (onder water).

Aan deze beesten beleven we nog dagelijks veel plezier. Ze bleken uitstekend te vervoeren in vochtig wier en ze doen het erg goed. Als er gevoerd wordt komen ze in het aquarium tevoorschijn, waarbij ze zich fel kunnen storten op stukjes vis of tubifex. Is de buit binnen, dan haasten ze zich weer onder de steen. Elk dier lijkt vrij "hokvast" te zijn, ook zitten er nooit twee bij elkaar.

Het betreft hier waarschijnlijk *Ophioderma longicauda*.

Met moeite vonden we één harlekijntje: *Coscinasterias tenuispina*, in ons geval een exemplaar met zeven armen. Tijdens het vervoer kon het beest nog in een wijmondse plastic literfles, nu, vier maanden later, is deze zeester al bijna handgroot. Men moet deze veelvraat wel tijdig van voedsel voorzien als er in het aquarium ook noordzeesterren zijn (*Asteria rubens*), aangezien deze uitelkaar worden getrokken en gekonsumeerd.

Een bezoek aan Ajaccio gaf een stoffige havenstad te zien, een kruising tussen Napels en Genua, maar dan kleiner. Wie er doorheen komt zal nooit meer vergeten, dat Napoleon Bonaparte er is geboren. Standbeelden, souvenirs, oorkonden, ansichten en opschriften spreken van de kleine Corsicaan. Absoluut dieptepunt: in een speelgoedzaak verkrijgbaar: plastic babypopje met zuigflesje, een grote Napoleons-steek op het hoofd.

In de haven zagen we scholen reusachtige harders, verder Boops boops, Boops salpa, verschillende Sargussoorten en verder "het gewone volkje" als eerder beschreven.

Een tocht Zuidwestwaarts gaf voorbij Porticcio een rotsachtig gebied te zien, waar we een ander prijsdier vonden: de rode tomat de mer, de felrode paardeanemoon, die hier in de spatzone voorkwam, meest in spleten en donkere holletjes. Met veel moeite werd een aantal losgenageld. Onder stenen, in een vrij modderig en vies gedeelte, vonden we

enkele bruine anemonen, zo te zien ook *Actinia equina*, echter met verticale groene streepjes op de zuil. Het boek van Riedl zwijgt over deze variëteit. De anemoon lijkt precies op de gestreepte paardeanemoon die in Walcheren is te vinden, deze is echter groengestreept, op een café au laitkleurige zuil met groene tentakels. Onze corsicaan heeft een bruinrode zuil, waardoor de groene streepjes er gelig uitzien, de tentakels zijn okerbruin met grijze punt. Ook is ze net zo groot als de rode "purperrozen", terwijl de Zeeuwse paardeanemonen veel kleiner zijn. Wie kan voor mij in het boek van Stephenson kijken, of deze variëteit beschreven is? En dan graag een artikeltje in De Kor.

We hebben de kust verder Zuidwaarts vervolgd per Volkswagen, in Ajaccio gehuurd bij monsieur E. Bailly "auto tourisme", 4, Rue E. Arène, tel. 811, een garagehouder, die wij U zonder meer kunnen aanbevelen. Corsica is eigenlijk alleen maar per auto te doorkruisen, een van de redenen, dat de huurauto's hier bijzonder goedkoop zijn.

Een van de mooiste gebieden vonden we betrekkelijk dichtbij onze bungalow: het haventje van Pointe della Castagna, een 20 km Zuidelijk van Porticcio.

Hier werd een andere wensdroom werkelijkheid: de glooiende bodem van het zandige haventje, was geheel begroeid met *Caulerpa prolifera*. De *Caulerpa* vormde hier betrekkelijk kleine, smalle blaadjes (thalli) met weinig proliferatie. De horizontale "wortelstokken" (stolons) hadden

zich stevig vastgezet in de onderlaag. Een ogenblik hoopten we, dat het *Caulerpa olvieri* betrof, maar dit was niet zo.

Merkwaardig was, dat de bedjes *Caulerpa* groeiden vanaf een diepte van twee meter omlaag, bij voorkeur op de kruinen van onderzeese "heuvels". Het heldere olijfgroen kontrasteerde prachtig met de bruine ondergrond. In diepere gedeelten, waar de bodem zandige "kommen" vormde, groeide eveneens *Caulerpa*.

De meegenomen stukjes deden het in ons aquarium even goed als de reeds jaren groeiende "Napolitaanse" vorm. Aanvankelijk bleef er een duidelijk verschil zichtbaar, later vervaagde het onderscheid. Ook de Corsicaanse *caulerpa* ging toen bredere en kortere blaadjes maken. Waarschijnlijk is *Caulerpa prolifera* erg variabel, zodat het vaak zal voorkomen, dat iemand een andere soort meent te vinden (ook in de dierhandel).

Gaulerpa prolifera is de meest Noordelijk groeiende soort van de familie, maar komt- behalve in de Middellandse zee- ook voor in de Indische en Stille oceaan, aan de stranden van Oost en West Indië. Officieel groeit onze Caulerpa niet epifytisch, d.w.z.: op andere wieren. We hebben op Corsica duidelijk gezien, dat Caulerpa dit wel doet: de stolons groeien soms dwars door wiermassa's heen tegen steile wanden op. De hechtworteltjes (rhizoiden) zetten zich vast op allerlei soorten levend en dood substraat.

Het haventje van pointe della Castagna vormde een zeer mooi snorkelgebied. Naast de reeds genoemde visjes vonden we er ook enkele zuigvisjes: Lepadogaster gouani.

Wie iets van het eiland Corsica wil zien, moet een auto huren.

We trokken er een dag op uit, om via Ajaccio en St. Andrea de kust te verkennen in Noordelijke richting, met als einddoel: de woeste rode rotsen achter Piana (les Calanche) en het stadje Porto, gelegen tussen Ajaccio en Calvi.

Het binnenland was zeer woest en onherbergzaam. Wie het dichte struikgewas van de maquis ziet, begrijpt, waarom de Corsicanen hun bosbranden niet blussen. We zagen zwartgeblakerde heuvels en berghellingen, de geur van brand hing nog op verschillende plaatsen. Men zegt: de Corsicaan heeft een hekel aan werk. Nu is het zo, dat ieder, die fier recht op loopt met kwieke pas, vrijwel zeker uit Frankrijk komt, terwijl figuren die met afhangelende schouders vanonder zware wenkbrauwen droevig de wereld inzien, vrijwel zeker echte Corsicanen zijn. De nadruk, waarmee de plaatselijke bevolking beweert Frans te zijn, vindt men typisch in landen met een recent koloniaal verleden. De grote winkels en vestigingen, die we aantreffen, waren meestal Frans bezit.

Past U maar op voor die verhalen en over luiheid en zo...

De zoetgevooisde Tino Rossi's vindt U niet in de binnenlanden, wel processies en feesten, maar daarvoor moet men meer de tijd nemen dan de meeste toeristen is gegeven. De armoede, die uitstraalt van kleine boerderijtjes en aanplanten, vindt men waarschijnlijk alleen nog maar in Griekenland en verderop richting Klein Azië.

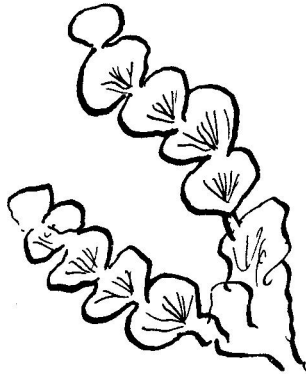
Het landschap was droog en dor.

Vanaf St. Andrea volgden we een schitterende kustweg. De blauwe baaien, het strand, de rotsformaties deden denken aan het schiereiland van Sorrento in Italië. Er was weinig gelijkenis met de Franse en Italiaanse riviera. We reden langzaam, af en toe foto's nemend tot Cargèse, een touristisch gehucht, dat hoog boven zee is gelegen. Van het dorpje zagen we een weg, die omlaag slingerde naar een klein haventje.

Na de maaltijd daalden we af, om andermaal het hoofd onder water te steken. Flora en fauna waren hier veel rijker dan in de gebieden die we tot dusver hadden gezien, maar de dieren waren groter en het gebied was veel "wilder". Er stond een flinke golfslag. Waarschijnlijk is dit gebied interessanter voor perslucht mensen dan voor snorkelaars..

Toch maakten we een lipvis buit, bloedrood van kleur met een oranje weerschijn. Een onwaarschijnlijk mooi beest, dat bij determinatie gewoon een *Crenilabrus ocellatus* bleek te zijn. Dit visje kan steeds weer verrassen door zijn kleurvariaties. In het aquarium van de heer Wildschut zwemt b.v. een bijna heldergeel exemplaar!

Ook in en rond het haventje van Cargèse groeide welig *Caulerpa*, de wierenrijkdom was trouwens groot. Opvallend was veel *Halimeda tuna*,

een opvallend kalkhoudend groenwier, dat ons toch tot een waarschuwing moet verleiden: *Halimeda* bevat waarschijnlijk stoffen, die het water snel doen bederven. Het is ongeschikt om dieren mee te vervoeren. Nog veel ongeschikter is de bloedrode zeester *Henricia sanguinolenta*. Eén zo'n zeetser kan een hele zak met dieren doodmaken, ze moeten apart worden vervoerd.

Bij het stenen keren vonden we nog grote keverslakken, steurgamalen, zakpijpen en een menigte andere diertjes. De tijd heeft ons ontbroken om dit prachtige gebied meer systematisch te bekijken.

Cargèse is in elk geval aanbevolen!

Over de rest van de tocht kan ik kort zijn, de grillige rode rotsen bij Piana waren indrukwekkend, herinnerden in de verte aan de Dolomieten met hun kartelige toppen. Het dorpje Porto lag dromerig aan de voet van het bergland, aan zee.

Tot zover onze Corsicaanse impressies.

In feite hebben we nog niet veel van het eiland gezien, niet boven water en niet onder water. Voorlopig lijkt het ons, dat de flora en fauna in zee sterk doet denken aan die van de Italiaanse rivièra, wat betreft de "gewone" dieren. Daarnaast zullen er wel specialiteiten zijn, zoals het gevonden koraal. Volgens de literatuur is Corsica een paradijs voor perslucht duikers.

Wat betreft het land: wie touristisch vermaak zoekt of cultuur, kan wel thuis blijven. Corsica is een land voor eenzame wandelaars (met veldfles!), voor dromers en voor mensen, die willen genezen van een gebroken hart.

A.P. Amir - Utrecht

SILICATEN VERRIJKING

Aquariumhouders die van plan zijn diatomeen of sponzen te gaan kweken kunnen wellicht betere resultaten bereiken door toevoeging van Natrium Silicaat ($\text{Na}_2\text{SiO}_3 \cdot 9\text{H}_2\text{O}$)

De dosering is 1.375 gram in gedestilleerd water opgelost voor elke 375 liter aquarium inhoud. Dit mag zowel aan natuurlijk als synthetisch zeewater worden toegevoegd.

Deze tip werd ons verstrekt door Aquarium Systems USA.

BOEKBESPREKING

WUNDERWELT EASSER

Wilfried Oldehoff

14½ x 21 cm, 184 pag. 14 kl. en 50 zw/w foto's
Alfred Kern Verlag - Stuttgart - 1967 - DM 16,80

Als U ooit eens van plan is een vijver in de tuin te maken om daarin een rockpool na te bootsen dan moet U beslist dit boek aanschaffen. En heeft U geen tuin? Op het balkon gaat het ook.

Net zoals bij het aquarium komen de problemen van filtering, waterwisseling, ziekten enz. om de hoek kijken. Een typische moeilijkheid bij een buitenaquarium is de overwintering, maar als de vijver volgens de richtlijnen is aangelegd zal ondanks dat het water tot de grond toe bevroren is geweest, de bak niet gaan lekken en in het voorjaar weer bevolkt zijn.

En net zoals bij de koudwaterliefhebbers onder ons kunt U bij een vijver de bevolking en de beplanting veelal zelf vinden.

R.v.D.

SEAWEEDS of Cape Cod and the islands

John M. Kingsbury

16 x 24 cm, 212 pag. zw/w tek. \$ 12,50
The Chatham press. Inc. Chatham Mass. 1970

De kust van Cape Cod naar het Zuiden is honderden kilometers lang en bestaat uit vele soorten kust. Voeg daarbij de invloed van de golfstroom

die zowel poolwater als warm water naar de kusten brengt en het getij, dan heeft U de variatie die nodig is om zoveel soorten wier voort te brengen.

Juist door deze ontmoeting van het koude en warme water komen zowel de noordelijke als de zuidelijke zeeiersoorten voor. Daardoor is het boek niet geografisch gebonden, ook soorten die in Zeeland voorkomen worden in dit boek beschreven;

Naast de voortreffelijke soortbeschrijving en de uitstekende lijntekeningen van elke soort worden ook de tips gegeven waar men voor bepaalde soorten moet gaan zoeken, hoe ze te verzamelen en het prepareren ervan.

Een zeer praktische determinatie tabel besluit het boek.

R.v.D.

SEALS OF THE WORLD

Gavin Maxwell

19 x 25½ cm, 151 pag., 47 zw/w foto's
Constable London, 1967, 45 sh.

In dit jaar waarin weer zo'n 250.000 zeehonden zijn afgemaakt voor de Canadese oostkust verdient een boek waarin deze dieren worden besproken meer dan gewone aandacht. De exploitatie van deze dieren door de mens is voor sommige soorten al bijna fataal geweest. De zadelrob die in de baai van St. Lawrence zijn jongen ter wereld brengt dreigt dit zelfde lot te ondergaan. In 10 jaar tijds liep het aantal van minstens 4½ miljoen terug tot 2 miljoen. Hopenlijk heeft in de toekomst de actie van het International Fund for Animal Welfare succes, zodat ook deze soort beschermd zal worden.

In dit boek, dat onder auspiciën staat van het World Wild Life Fund wordt het voorkomen en de leefgewoonten beschreven van alle soorten robben, zeeleeuwen en de walrus. Vooral de grijze rob krijgt de nodige aandacht omdat deze nogal een schade toebrengt aan de kustvisserij op zalm. Ook deze eens bijna uitgeroeide soort is nu op meerdere plaatsen beschermd.

R.v.D.